

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 19.12.2013 г.
COM(2013) 915 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА
относно различните методи за зашеметяване на птици

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

относно различните методи за зашеметяване на птици

1. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

В член 27, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 1099/2009 на Съвета относно защитата на животните по време на умъртвяване¹ се предвижда, че „не по-късно от 8 декември 2013 г. Комисията представя на Европейския парламент и на Съвета доклад относно различните методи за зашеметяване на птици, и по-специално груповото зашеметяване на птици чрез електрически ток във водна баня, като се отчита хуманното отношение към животните, както и социално-икономическото и екологичното въздействие“.

За да изготви този доклад, Комисията възложи „проучване на различните методи за зашеметяване на птици“, като окончателният доклад беше представен на Комисията през 2012 г. („проучването от 2012 г.“)².

2. МЕТОДИ ЗА ЗАШЕМЕТЯВАНЕ НА ПТИЦИ

Основният метод за зашеметяване, използван в кланиците, се нарича групово зашеметяване на птици във водна баня (или накратко „водна баня“). Той се състои от окачване на птиците на халки с главите надолу, след което те частично се потапят до крилата във водна баня, в която се пуска електрически ток. Токът протича през телата на птиците и ги зашеметява, преди да започне обезкървяването.

Основният алтернативен метод за зашеметяване е контролирано зашеметяване с газ (КЗГ), при което птиците се зашеметяват в камера с въздушна среда, в която са изложени на действието на смеси от газове.

В ЕС 80 % от бройлерите (пилета, отглеждани за месо) се зашеметяват чрез водна баня, а 20 % — чрез КЗГ³.

Съотношението се различава значително в отделните държави членки (например 60 % КЗГ в Германия и 5 % във Франция)⁴.

¹ ОВ L 303, 18.11.2009 г., стр. 1.

² Проучване на различните методи за зашеметяване на птици, извършено от Консорциума за оценка на хранителната верига (Food Chain Evaluation Consortium), с ръководител на проекта — Agra CEAS Consulting — 11.12.2012 г. (http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/slaughter/study_stunning_poultry_en.pdf).

³ КЗГ включва различни системи според вида на техния модел (хоризонтален/вертикален), тяхното място в останалата част от производствената линия и използваната газова смес (въглероден диоксид или инертни газове).

Други алтернативи на водната баня са зашеметяването единствено през главата и зашеметяването с ниско атмосферно налягане (ЗНАН).

Зашеметяването чрез електрически ток единствено през главата представлява поставяне на отделни електроди вместо обхващане на мозъка. Методът е разпространен при всички видове, но до неотдавна не беше приспособен за птицекланици поради голямата скорост на поточната линия. През последните години методът беше доразработен и въведен в употреба с цел да се използва в промишлени кланици (до 9000 птици на час).

ЗНАН е метод, който се основава на сходен принцип като зашеметяването с газ, но вместо въздушната среда да се заменя с газ при ЗНАН въздухът се отстранява постепенно и се създава липса на кислород, което причинява зашеметяване. ЗНАН все още не е разрешен в ЕС, но се използва в САЩ.

По аналогия с развитието на тенденциите в момента, след петгодишен период средно в ЕС може да се очаква прехвърляне на 15 % от метода с водна баня към КЗГ (т.е. зашеметяване на 65 % от бройлерите чрез водна баня и 35 % чрез КЗГ).

Степента на това развитие обаче ще се различава в отделните държави членки поради различия в някои основни фактори като потребителското търсене (съображения, свързани с хуманното отношение към животните, но също така с вида на месото — цели пилета или филе) и разходите за труд.

Само в няколко държави членки се очаква над 80 % от капацитета да премине към КЗГ (Германия, Австрия и Финландия), но за значителен брой държави се очаква над 50 % преминаване към КЗГ (Обединеното кралство, Италия, Швеция, Нидерландия и Белгия). В други държави членки се очаква водната баня да продължи да бъде основен метод за зашеметяване.

3. СЪОБРАЖЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ХУМАННОТО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ЖИВОТНИТЕ

Преди приемането на Регламент (ЕО) № 1099/2009 Европейският орган за безопасност на храните (ЕОБХ) издаде през 2004 г. и 2006 г. две становища относно аспектите, свързани с хуманното отношение към животните при зашеметяване и умъртвяване на животни⁵⁶.

В становището си от 2004 г. ЕОБХ очерта два основни проблема:

⁴ При кокошките носачки отношението между водната баня и КЗГ е съответно 83 % спрямо 7 %, при родителските стада 61 % спрямо 37 % и при пуйките 76 % спрямо 24 %, изразени в брой животни.

⁵ Хуманното отношение към животните като аспект от основните системи за зашеметяване и умъртвяване на основните видове животни, отглеждани за търговски цели, *Бюлетин на ЕОБХ (2004 г.), 45, стр. 1 — 29.*

⁶ Хуманното отношение към животните като аспект от основните системи за зашеметяване и умъртвяване на селскостопански елени, кози, зайци, шрауси, патици, гъски и пъдпъдъци, отглеждани за търговски цели, *Бюлетин на ЕОБХ (2006 г.) 326, стр. 1 — 18.*

- **обръщането на тялото и окачването на птиците е болезнено**, особено за тежки или крехки птици⁷, и може да причини изкълчване и счупване на кости;
- **силата на електрическия ток**, подаван към отделните птици, е различна според електрическото съпротивление на всяка птица и не може да бъде контролирана.

В отговор на тези становища с Регламент (ЕО) № 1099/2009, който се прилага от 1 януари 2013 г., се установяват електрически параметри (150mA при честоти от 200 до 400 Hz) за зашеметяване чрез водна баня⁸. Тези параметри се препоръчват и от Световната организация за здравеопазване на животните⁹.

През 2011 г. две държави членки предложиха изменение на минималните електрически параметри за метода с водна баня в изискванията на Регламент (ЕО) № 1099/2009. ЕОБХ разгледа тези данни и през 2012 г. прие становище по въпроса¹⁰, според което **ефективността при зашеметяването чрез водна баня достига 96 %** при измерване с електроенцефалограма (ЕЕГ). Освен това в становището беше посочена необходимостта от допълнителни изследвания и мерки, свързани с прилагането, например във връзка с факта, че **операторите на кланици са склонни да намаляват силата на тока поради опасения във връзка с качеството на месото**.

В становищата на ЕОБХ се посочва също, че чрез КЗГ се преодоляват недостатъците на водната баня, при условие че методът се използва с параметри, при които се постига умъртвяване на птиците:

- птиците не се обръщат или окачват докато са в съзнание;
- чрез метода може да се гарантира, че 100 % от птиците са умъртвени, преди да започне обезкървяването.

В становищата на ЕОБХ от 2004 г. и 2006 г. не е направена оценка единствено на метода за зашеметяване през главата, който понастоящем се разработва за промишлени кланици.

4. ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ

Основни икономически данни за производството на птиче месо в ЕС и външната търговия с него са предоставени в приложение I.

⁷ Пуйките и бройлерите от родителски стада са много по-тежки от стандартните бройлери, отглеждани за търговски цели, а по-възрастните кокошки носачки имат крехки кости.

⁸ Относно електрическите параметри вж. точка 6 от глава II на приложение I, относно оборудването вж. точка 5 от приложение II.

⁹ Член 7.5.7, параграф 3, буква б) електрическо зашеметяване на птици с използване на водна баня — Здравен кодекс за сухоземните животни на Световната организация за здравеопазване на животните (OIE).

¹⁰ Научно становище относно електрическите изисквания, приложими за оборудването за водна баня за зашеметяване на птици. Бюлетин на ЕОБХ, 2012 г.; 10(6):2757. 80 стр. doi:10.2903/j.efsa.2012.2757.

4.1. Сравнение на метода с водна баня и другите методи

4.1.1. Производствени разходи и модел на разходите

Изготвен е модел на разходите с цел да се сравнят методите за зашеметяване на птици, които са одобрени за използване¹¹. Под внимание са взети следните разходи: инсталации¹², поддръжка, труд за приемане и окачване, потребление на вода, вода за почистване, електричество за зашеметяване, газ за зашеметяване, други разходи за труд, свързани със зашеметяването.

Средните разходи на птица в ЕС са изчислени за кланици с голям капацитет (12 000 птици на час) и с по-малки капацитети (6 000 и 3 000 птици на час) и са обобщени в таблици 1 и 2. Тези стойности зависят от местните разходи за различните ресурси (капитал, електроенергия, вода и труд)¹³.

¹¹ Методът ЗНАН не е разрешен в ЕС, но се използва в една кланица в САЩ.

¹² Разходи за инсталации за ново предприятие, а не за преобразуване.

¹³ Повече варианти са обсъдени в проучването от 2012 г.

Таблица 1: Основни изчисления на разходите за зашеметяване с различни методи за капацитет от 12 000 птици на час

Разходен фактор	Водна баня	КЗГ	Зашемяване през главата	Зашемяване с вакуум
Разходи за инсталация	43 000 EUR	308 300 EUR	370 000 EUR	500 000 EUR
Поддръжка (% от разходите за инсталация)	3,45 %	6,90 %	3,00 %	2,40 %
Труд за приемане и окачване	97 часа на ден	90 часа на ден	96 часа на ден	90 часа на ден*
Вода за зашемяване и почистване	9,0 m3 на ден	3,5 m3 на ден	0,96 m3 на ден	3,5 m3 на ден*
Електроенергия	5,2 kwh на ден	127,0 kwh на ден	9,6 kwh на ден	1,136.0 kwh на ден
Използван газ	-	3,1 тона на ден	-	-
Други видове труд	3 часа на ден	5 часа на ден	0,5 часа на ден	5 часа на ден *
Разход за птица (средно за ЕС)	2,439 цента	3,495 цента	2,521 цента	2,641 цента
Разход за птица (високи цени за труд, вода, електроенергия)	4,135 цента	5,105 цента	4,151 цента	4,367 цента
Разход за птица (ниски цени за труд, вода, електроенергия)	0,389 цента	1,562 цента	0,549 цента	0,679 цента
<i>Източници и относителен дял</i>	<i>Производители: 45 %;</i> <i>Проучване на кланици с капацитет 9000—13 000 (стойностите са адаптирани за капацитет 12 000) 45 %;</i> <i>Литература: 10 %</i>	<i>Производители: 45 %;</i> <i>Проучване на кланици с всякакви капацитети (стойностите са адаптирани за капацитет 12 000) 45 %;</i> <i>Литература: 10 %</i>	<i>Производители</i>	<i>Производители; оценки на разходите за труд при КЗГ.</i>

* Данни, получени от приблизителни оценки за КЗГ предвид сходството на системите и липсата на конкретни данни. В документацията е пояснено, че при процеса на ЗНАН не се използва вода, въпреки че в системите за КЗГ се използва вода за почистване.

Таблица 2: Модел на разходите за кланици с капацитет 6000 и 3000 птици на час

Разходен фактор	Водна баня	КЗГ	Зашеметяване през главата	Зашеметяване с вакуум
Разлики при 6000 птици на час				
	Разходите за инсталация са малко по-ниски; използват се по-малко вода и труд; потреблението на електроенергия е почти еднакво.	Разходите за инсталация и потреблението на вода и електроенергия са еднакви. Разходите за газ и труд са пропорционално по-ниски. Разходите за поддръжка са по-ниски поради по-ниския капацитет.	Разходите за инсталация са малко по-ниски (350 000 EUR), разходите за труд и електроенергия са пропорционално по-ниски.	Разходите за инсталация намаляват наполовина чрез премахването на половината от вакуумните камери (250 000 EUR), разходите за електроенергия и труд също са пропорционално по-ниски.
Разход за птица (средно за ЕС)	2,541 цента	3,687 цента	2,716 цента	2,667 цента
Разход за птица (високи разходи за труд, вода, електроенергия)	4,294 цента	5,330 цента	4,356 цента	4,412 цента
Разход за птица (ниски разходи за труд, вода, електроенергия)	0,422 цента	1,730 цента	0,733 цента	0,682 цента
Разлики при 3000 птици на час				
	Разходите за инсталация са малко по-ниски; използват се по-малко вода и труд; потреблението на електроенергия е почти еднакво.	Разходите за инсталация, вода и електроенергия са същите. Разходите за газ и труд са пропорционално по-ниски. Разходите за поддръжка са по-ниски.	Разходите за инсталация са както при 6000 птици на час (350 000 EUR), за труд и електроенергия са пропорционално по-ниски.	Разходите за инсталация и електроенергия са като при 6000 птици на час ¹⁴ , разходите за труд са пропорционално по-ниски.
Разход за птица (средно за ЕС)	2,584 цента	4,053 цента	3,121 цента	3,087 цента
Разход за птица (високи разходи за труд, вода,	4,340 цента	5,761 цента	4,780 цента	5,000 цента

¹⁴

Приема се, че разходите за инсталация са същите като за 6000 птици на час, тъй като не е ясно дали системата допуска настройване за капацитет по-нисък от 6000 птици на час.

електроенергия)				
Разход за птица (ниски разходи за труд, вода, електроенергия)	0,463 цента	2,046 цента	1,116 цента	1,024 цента

Средно водната баня е най-евтиният метод за зашеметяване, а КЗГ е най-скъпият¹⁵. При кланиците с голям капацитет разликата в разходите за двата метода е по-малка.

Зашемяването чрез водна баня има повече предимства в сравнение с другите методи, при които разходите за вложените ресурси са по-ниски. Когато обаче разходите за вложените ресурси са по-високи, особено тези за труд, разликата между разходите при водната баня и при другите методи намалява. Тази констатация съответства на емпиричните наблюдения, че КЗГ се използва в региони в ЕС, в които разходите за труд са сравнително високи.

Решението на оператори на кланици за избор на система за зашемяване изглежда не се влияе от въздействието върху цената на дребно (средната цена на дребно е 5,070 EUR за обикновено пиле с тегло 1,5 kg), а по-скоро от големите различия в предварителните инвестиционни разходи, както и от пространството, необходимо за системата за зашемяване (вж. по-долу).

4.1.2. Приходи/пазари

Операторите на кланици избират метода за зашемяване в зависимост от пазара, на който възнамеряват да извършват продажби.

Въздействието върху приходите се проявява чрез следните три механизма:

- Достъп до пазара: дистрибуторите може да имат изискване за конкретни методи за зашемяване от съображения за качество, хуманно отношение към животните или от религиозни изисквания („халал“¹⁶, „кашер“).
- По-високо качество на месото: пазарите може да предлагат стимули, ако разфасовките от пилешко месо (филе от гърди, крила, бут) винаги отговарят на изискваните характеристики (цвят, липса на петна от кръв).
- Загуби поради изрязване на месо: приходите ще бъдат повлияни неблагоприятно, ако методите за зашемяване увеличават необходимостта от изрязване (загуба на месо и разходи за труд за изрязването).

¹⁵ За данните за метода на зашемяване през главата и ЗНАН се разчита главно на информация от производителите, които е възможно да са по-оптимистични в сравнение с търговската практика.

¹⁶ Вж. точка 8 по-долу.

На практика най-важният **пазарен показател** е дали **птицата се продава като цяло пиле** за допълнителна обработка (при което несъвършенствата не са от толкова решаващо значение) или се продава под формата на **пресни разфасовки на дребно** (при които добрият външен вид е изключително важен).

Не съществува всеобхватно изследване, което пряко да сравнява качеството на месото, добито чрез различните методи за зашеметяване. Освен това въздействията върху качеството се различават значително в зависимост от редица фактори, които не са свързани с метода за зашеметяване, по-специално използваните параметри, произхода на стадата, манипулациите и транспортирането на птиците преди клане и т.н.

Предвид тези уговорки сравнението на качеството на месото от различните методи за зашеметяване може да бъде обобщено, както следва:

- чрез системите за КЗГ и за зашеметяване единствено през главата¹⁷ изглежда се получава по-добро качество на месото (по-висок процент филе от гърди без петна от кръв) в сравнение с водната баня,
- влошаването на качеството при бутчетата като цяло е по-голямо при водната баня поради окачването на птиците докато са живи,
- влошаването на качеството при крилата като цяло е по-голямо при КЗГ поради по-честото размахване на крила по време на зашеметяването, особено с инертни газове,
- нарушенията по кожата могат да бъдат по-големи при КЗГ поради затруднения при оскубването.

Като цяло КЗГ изглежда **осигурява предимство на пазарите, на които се търси филе от гърди** (екстра качество), но методът не е конкурентен в сравнение с водната баня на пазарите, на които се търсят цели птици.

4.1.3. *Пространство, необходимо за инсталиране на система за зашеметяване*

Освен представеният по-горе модел на разходите е необходимо да се вземе под внимание нужното пространство в случай на преминаване от водна баня към друга система.

Разходите за строителни работи и структурни промени, свързани с преминаването от система с водна баня към КЗГ (и евентуално ЗНАН), са значителни и могат да достигнат възпиращи равнища. Тези разходи вероятно ще бъдат по-високи при преминаване от водна баня към КЗГ (и евентуално ЗНАН) в сравнение с преминаването към система за зашеметяване през главата, за която не е необходимо повече пространство от това при водната баня.

¹⁷

Тъй като одобрената система за зашеметяване единствено през главата все още се използва в много малко кланици, информацията не е подложена на независим преглед.

5. УСЛОВИЯ НА ТРУД ЗА РАБОТЕЩИТЕ В КЛАНИЦИ

Системите, при които манипулациите с животните докато са в съзнание (КЗГ и ЗНАН), имат положително въздействие върху работната среда в сравнение с другите методи (водна баня или зашеметяване през главата) поради ниските равнища на запрашеност (няма размахване на крила), нормалното осветление¹⁸, по-малкото наранявания на работниците или по-малкото физически усилия. Според един източник¹⁹ при тези системи също така текучеството на персонала е по-малко, което понижава разходите за набиране на персонал.

6. ЕКОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ

В проучването от 2012 г. методите с водна баня и КЗГ бяха сравнени от гледна точка на шест екологични показателя: замърсяване с прах и отделяне на миризма, потребление на енергия, неизползваеми отпадъци, потребление на вода, емисии от охлаждане и парникови газове.

Въпреки че при съпоставка може да се окаже, че съществуват малки различия във въздействията на двата метода върху околната среда, изглежда КЗГ предлага повече екологични предимства в сравнение с водната баня по отношение на запрашеност/миризма, отпадъци и потребление на вода, докато при водната баня енергопотреблението и емисиите на парникови газове са по-ниски.

7. АСПЕКТИ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА В СВЕТОВЕН МАЩАБ

Секторът на птицевъдството в ЕС трябва също така да бъде разгледан от гледна точка на конкурентоспособността в световен мащаб и конкурентния натиск от страна на трети държави.

Бразилия е водещият доставчик на цели птици и бяло месо (гърди) на световния пазар (съответно 80 % и 85 % от световната търговия) и е на второ място по отношение на тъмното месо (бутчета) (30 %).

¹⁸ При манипулациите с живи птици работниците работят при слабо осветление, за да може птиците да остават спокойни.

¹⁹ РЕТА (2007 г.) Умъртвяване чрез контролиране на въздуха или обездвижване чрез електрически ток. Сравнителен анализ на системите за клане на птици от гледна точка на хуманното отношение към животните, безопасността на работниците и икономическите аспекти. „Хора за етично отношение към животните“ (РЕТА), САЩ, юни 2007 г.

Конкурентоспособността в световен мащаб на международния пазар на птиче месо се определя предимно от **цената на фуража, който съставлява между 50 % и 70 % от общите производствени разходи**. Поради по-евтиния фураж Бразилия, Аржентина и САЩ са облагодетелствани с 40 % по-ниски производствени разходи в сравнение с държавите от ЕС и Азия. Други важни предимства по отношение на разходите в Бразилия и Тайланд са **благоприятните климатични условия** и по-ниските **разходи за труд**.

Господстващото положение на Бразилия на световния пазар на птиче месо може също така да се обясни с насоченост към износа, при която търсенето на експортните пазари е приоритет в сравнение с търсенето на вътрешния пазар (за разлика от ЕС и САЩ, които осъществяват износ предимно в допълнение към търсенето на вътрешния пазар).

Износът от САЩ за ЕС е много ограничен поради използването на антимикробна обработка (забранена в ЕС). Въпреки това САЩ са важен участник по отношение на конкуренцията на експортни пазари като Русия, която е важно направление при излишък на тъмно месо.

Тайланд е износител на преработени продукти за ЕС, но не се очертава като конкурент на световните пазари за износителите от ЕС.

Водната баня остава най-разпространеният метод за зашеметяване на птици в света. КЗГ се използва в малко на брой трети държави, но основно се среща в ЕС.

Разходите за клане съставляват между 14 % и 22 % от общите производствени разходи и се определят предимно от разходите за труд, които в абсолютно и относително изражение осигуряват предимство на Тайланд и Бразилия.

Дългосрочните икономически прогнози предвиждат значително разрастване на световния пазар на птиче месо. Нарастващото търсене за преработени продукти може да послужи като стимулиращ фактор в полза на КЗГ в дългосрочен план.

8. ДРУГИ АСПЕКТИ

Спазването на мюсюлманските религиозни правила също играе роля за някои оператори на кланици в полза на определени методи или параметри за зашеметяване. Въпреки че няма общоприета позиция във всички мюсюлмански общности по отношение на зашеметяването на животни, повечето от тях биха приели зашеметяването, ако животното е в състояние да дойде в съзнание при липса на обезкървяване.

В зависимост от това как са определени параметрите за зашеметяване, методът чрез водна баня, КЗГ или зашеметяването през главата могат да бъдат обратими методи. При все това като групови методи за зашеметяване водната баня и КЗГ, единственият начин да се гарантира, че всички животни могат да се възстановят без обезкървяване, е да се намалят параметрите за

зашеметяване, съответно процентът на животните, зашеметени по подходящ начин.

Обикновено за умъртвяване на животните се използва КЗГ, поради което мюсюлманските общности рядко го приемат за „халал“ (съществува риск животните да бъдат зашеметени необратимо). Електрическите параметри, които се изискват за метода с водна баня съгласно регламента, може да не осигуряват пълно възстановяване на всички зашеметени животни.

Освен това предимствата или недостатъците по отношение на хуманното отношение към животните във връзка с метода за зашеметяване следва да бъдат разгледани не само от гледна точка на кланиците. Ограничаването на използването на методи за зашеметяване като водната баня, понастоящем единственият одобрен метод, който е широко разпространен в малките кланици, би наложило транспортиране на дълги разстояния на животните, отглеждани в региони със системи за екстензивно селско стопанство.

9. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Сред различните методи за зашеметяване на птици зашеметяването чрез водна баня е най-широко разпространено в света и в ЕС. Той е създаден най-рано, евтин е и е технологически достъпен, не изисква много пространство и обездвижва птиците в достатъчна степен преди обезкървяването с автоматичен нож в промишлени кланици.

Въпреки че се очаква КЗГ да продължи да се разпространява в някои държави членки, поради нарасналото търсене на висококачествено месо и по-високите разходи за труд вероятно зашеметяването чрез водна баня ще продължи да има широко приложение в ЕС.

КЗГ представлява основната промишлено достъпна алтернатива на зашеметяването чрез водна баня. Другите алтернативи на водната баня все още не са достатъчно разработени, за да представляват непосредствен друг вариант. КЗГ съдържа предимства във връзка с хуманното отношение към животните, както и по отношение на качеството на месото и условията на труд. КЗГ обаче е скъп метод, изисква по-голямо пространство за неговото инсталиране и понастоящем е предназначен за кланици с голям капацитет.

Постепенното преустановяване на зашеметяването чрез водна баня засега не е икономически жизнеспособен вариант, тъй като при настоящите условия не съществува практична алтернатива за кланиците със среден или нисък капацитет, които представляват значителна част от предприятията в ЕС.

Важно е държавите членки да прилагат по уеднаквен начин новите изисквания за хуманно отношение към животните, с цел да се гарантират равнопоставени условия за операторите на кланици и хуманното отношение към животните.

Комисията продължава внимателно да следи за прилагането в държавите членки, както и да оценява, съпоставя и разпространява най-добри практики и иновации при прилагането на действащите правила на ЕС.